

Abdurrahman Nisari

**METİNLE
TÜRK
EDEBİYATI
III**

İnkılâp Kitabevi

C: 26.

YENİ LİSE KİTAPLARI

76/

METİNLE TÜRK EDEBİYATI

(LİSE III. SINIF)

Maarif Vekâletince ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Yazan:

ABDURRAHMAN NISARI



İNKILÂP KİTABEVİ

İstanbul, Ankara Caddesi No: 155

YAZARIN ESERLERİ

Yeni Seri

METİNLE TÜRK EDEBİYATI (Lise II. Sınıf)
METİNLE TÜRK EDEBİYATI (» III. »)
METİNLE BATI EDEBİYATI (» III. »)

Eski Seri

METİNLİ BATI EDEBİYATI (» IV. »)
METİNLİ TÜRK EDEBİYATI (» II., III., IV. »)
METİNLİ BATI EDEBİYATI (» IV. »)

Y E N İ M A T B A A
İ s t a n b u l — 1 9 5 5

GİRİŞ

Türk tarihi gibi Türk edebiyatı tarihi de başlıca üç devreye ayrılır:

- I — *İslâmlıktan önceki Türk edebiyatı.*
(Başlangıçtan XI. yüzyıla kadar sürer.)
- II — *İslâm medeniyeti tesiri altındaki Türk edebiyatı.*
(XI. yüzyıldan XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürer.)
- III — *Batı medeniyeti tesiri altındaki Türk edebiyatı.*
(XIX. yüzyılın ortalarından bugüne kadar sürer. Bu da, üç devreye ayrılır:)
 1. *Tanzimat edebiyatı.*
(1860 - 1895).
 2. *Edebiyat-ı Cedide (Servet-i Fünun edebiyatı).*
(1896 - 1901)
 3. *XX. yüzyıl edebiyatı.*

DİVAN EDEBİYATI

Türk'ler X. yüzyılın ilk yarısında kitleler halinde İslâm dinine girmeye başlamışlardır.

İslâmîliğin kabulünden sonra Türk toplum hayatında kökten bir değişme olmuş, bu hâl, Türk edebiyatının da dil, konu, vezin ve şekil bakımlarından değişmesine yol açmıştır.

İslâm medeniyeti tesiri altında gelişen ve genel olarak *Divan edebiyatı* diye anılan bu edebiyat, XI. yüzyıldan XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür.

İÇİNDEKİLER

| | |
|-------------|---|
| Giriş | 3 |
|-------------|---|

BİRİNCİ BÖLÜM

DİVAN EDEBİYATI

| | |
|---------------------------------|----|
| I. — Divan Şiiri | 8 |
| ŞEYHÎ | 8 |
| <i>Har-nâme</i> | 8 |
| BAKÎ | 11 |
| <i>Kaside</i> | 11 |
| BAHAÎ | 13 |
| <i>Gazel</i> | 13 |
| NEDİM-İ KADÎM | 13 |
| <i>Gazel</i> | 13 |
| RÂSÎH | 14 |
| <i>Gazel</i> | 14 |
| II. — Divan Nesri | 16 |
| NEŞRÎ | 16 |
| <i>Kitâb-ı Cihan-nümâ</i> | 16 |
| LÂMÎÎ | 17 |
| <i>Nefahât-ül-üns</i> | 17 |
| ÂŞIK ÇELEBÎ | 18 |
| <i>Meşâir-üş-şuarâ</i> | 18 |
| <i>Tanzimat Fermanı</i> | 20 |

İKİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT EDEBİYATI

| | |
|--|----|
| ŞİNASÎ | 26 |
| I. <i>Kaside</i> | 26 |
| II. <i>Eşek ile Tilki Hikâyesi</i> | 28 |
| III. <i>Mukaddime</i> | 31 |
| <i>Toplu Bilgi</i> | 33 |
| ZİYA PAŞA | 35 |
| I. <i>Terkib-i Bend</i> | 35 |

| | |
|---|-----|
| II. <i>Türkü</i> | 38 |
| III. <i>Şiir ve İnşâ</i> | 39 |
| IV. <i>Hürriyet</i> | 41 |
| Toplu Bilgi | 42 |
| NAMIK KEMAL | 44 |
| I. <i>İntibâh</i> | 44 |
| II. <i>Bahâr-ı Dâniş Mukaddimesi</i> | 46 |
| III. <i>Mukaddime-i Celâl</i> | 47 |
| IV. <i>Tahrîb-i Harâbat</i> | 49 |
| V. <i>Hürriyyet-i Efkar</i> | 50 |
| Toplu Bilgi | 51 |
| AHMET MİTHAT | 54 |
| I. <i>Hikâye ve Roman</i> | 54 |
| II. <i>Osmanlıcanın Islâhı</i> | 55 |
| Toplu Bilgi | 58 |
| AHMET VEFİK PAŞA | 61 |
| I. <i>Azarya</i> | 61 |
| II. <i>Lehce-i Osmani</i> | 65 |
| Toplu Bilgi | 68 |
| ÂLİ BEY | 70 |
| I. <i>Ayyâr Hamza</i> | 70 |
| II. <i>Lehce-i Hakaayık</i> | 75 |
| Toplu Bilgi | 76 |
| AHMET CEVDET PAŞA | 77 |
| I. <i>Tarih-i Cevdet</i> | 77 |
| II. <i>Kıssa-i Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ</i> | 80 |
| Toplu Bilgi | 82 |
| RECAİZADE MAHMUT EKREM | 84 |
| I. <i>Bir kuş</i> | 84 |
| II. <i>Çok Bilen Yamlır</i> | 85 |
| III. <i>Ta'lim-i Edebiyyât</i> | 88 |
| IV. <i>Takdir-i Elhân</i> | 90 |
| Toplu Bilgi | 92 |
| ABDÜLHAK HÂMÎT TARHAN | 94 |
| I. <i>Makber</i> | 94 |
| II. <i>Şâir-i A'zam</i> | 98 |
| III. <i>Nesteren</i> | 100 |
| IV. <i>Eşber</i> | 102 |
| V. <i>Finten</i> | 105 |
| Toplu Bilgi | 108 |
| SAMİPAŞAZADE SEZÂİ | 111 |
| I. <i>Sergüzeşt</i> | 111 |
| II. <i>Kediler</i> | 114 |
| Toplu Bilgi | 117 |
| MUALLİM NACİ | 118 |
| I. <i>Gazel</i> | 118 |

| | |
|---|-----|
| II. <i>Dicle</i> | 119 |
| III. <i>Seçme Beyitler</i> | 120 |
| Toplu Bilgi | 121 |
| ŞEMSEDDİN SAMİ | 123 |
| I. <i>Lisân-ı Türki (Osmâni)</i> | 123 |
| II. <i>Yine Lisan ve Edebiyatımız</i> | 124 |
| Toplu Bilgi | 126 |

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EDEBİYAT-I CEDİDE

| | |
|-------------------------------------|-----|
| TEVFİK FİKRET | 132 |
| I. <i>Balıkeçılar</i> | 132 |
| II. <i>Yağmur</i> | 135 |
| III. <i>Doksan Beşe Doğru</i> | 136 |
| IV. <i>Hür Bir Şair</i> | 138 |
| V. <i>Romanların Tesiri</i> | 139 |
| Toplu Bilgi | 142 |
| CENAP ŞAHABETTİN | 144 |
| I. <i>Temâşa-yı Leyâl</i> | 144 |
| II. <i>Ethân-ı Şitâ</i> | 146 |
| III. <i>Sâl-i Edebi</i> | 150 |
| Toplu Bilgi | 152 |
| SÜLEYMAN NAZİF | 154 |
| I. <i>Dâüssıla</i> | 154 |
| II. <i>Kara Bir Gün</i> | 156 |
| Toplu Bilgi | 157 |
| ALİ EKREM BOLAYIR | 159 |
| I. <i>Vasiyyet</i> | 159 |
| II. <i>Kayıkçı</i> | 160 |
| Toplu Bilgi | 161 |
| HÜSEYİN SİRET ÖZSEVER | 162 |
| <i>Nevâ-yı Hicrân</i> | 162 |
| Toplu Bilgi | 163 |
| HALİT ZİYA UŞAKLIGİL | 164 |
| I. <i>Mâi ve Siyâh</i> | 164 |
| II. <i>Aşk-ı Memnû'</i> | 169 |
| III. <i>Kırk Yıl</i> | 171 |
| Toplu Bilgi | 172 |
| MEHMET RAUF | 175 |
| I. <i>Eylül</i> | 175 |
| II. <i>Bizde Roman</i> | 178 |
| Toplu Bilgi | 179 |

| | |
|---|-----|
| HÜSEYİN CAHİT YALÇIN | 181 |
| I. <i>Arab'dan İstifâde Edeceğimiz Ulûm</i> | 181 |
| II. <i>Kuvvet</i> | 184 |
| Toplu Bilgi | 185 |

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EDEBİYAT-I CEDİDE TOPLULUĞU
DIŞINDA KALAN SANATÇILAR

| | |
|------------------------------|-----|
| HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR | 190 |
| I. <i>Mürebbiye</i> | 190 |
| II. <i>Müdafaaname</i> | 193 |
| Toplu Bilgi | 195 |
| AHMET RASİM | 197 |
| <i>Kurban Bayramı</i> | 197 |
| Toplu Bilgi .. | 199 |

BEŞİNCİ BÖLÜM

XX. YÜZYIL EDEBİYATI

| | |
|--------------------------------------|-----|
| I. — Milli Edebiyat | 203 |
| ÖMER SEYFETTİN | 205 |
| <i>Yeni Lisan</i> | 205 |
| Toplu Bilgi | 209 |
| ZİYA GÖKALP | 210 |
| I. <i>Türkçülüğün Esasları</i> | 210 |
| II. <i>Mektuplar</i> | 214 |
| Toplu Bilgi | 215 |
| FUAT KÖPRÜLÜ | 217 |
| <i>Milli Edebiyat</i> | 217 |
| Toplu Bilgi | 220 |
| MEHMET ÂKİF ERSOY | 222 |
| I. <i>Küfe</i> | 222 |
| II. <i>İstibdâd</i> | 224 |
| III. <i>Âsım</i> | 227 |
| Toplu Bilgi | 229 |
| AHMET HAŞİM | 232 |
| I. <i>Mukaddime</i> | 232 |
| II. <i>Sonbahar</i> | 233 |
| III. <i>Bülbül</i> | 233 |
| IV. <i>Karanfil</i> | 234 |

| | |
|--|-----|
| V. Merdiven | 234 |
| VI. Ağaç | 235 |
| VII. Tahattur | 235 |
| VIII. Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar | 236 |
| Toplu Bilgi | 240 |
| YAHYA KEMAL BEYATLI | 242 |
| I. Mâhûrdan Gazel | 242 |
| II. Rubai | 243 |
| III. Ses | 243 |
| IV. Açık Deniz | 245 |
| V. Vezinler | 247 |
| Toplu Bilgi | 253 |
| MEHMET EMİN YURDAKUL | 255 |
| I. Bırak Beni Haykırayım | 255 |
| II. Anadolu | 256 |
| III. Seçme Parçalar | 257 |
| Toplu Bilgi | 258 |
| RIZA TEVFİK BÖLÜKBAŞI | 260 |
| I. Bir Ân-ı Me'yûsiyyet | 260 |
| II. Divân-ı Hasret | 260 |
| Toplu Bilgi | 262 |
| ORHAN SEYFİ ORHON | 264 |
| Peri Kızı İle Çoban Hikâyesi | 264 |
| Toplu Bilgi | 266 |
| FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL | 267 |
| I. Han Duvarları | 267 |
| II. Gurbet | 271 |
| Toplu Bilgi | 272 |
| HALİDE EDİP ADIVAR | 274 |
| Sineklibakkal | 274 |
| Toplu Bilgi | 276 |
| YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU | 277 |
| Yaban | 277 |
| Toplu Bilgi | 279 |
| REFİK HALİT KARAY | 280 |
| Boz Eşek | 280 |
| Toplu Bilgi | 285 |
| FALİH RIFKI ATAY | 286 |
| Zeytindağı | 286 |
| Toplu Bilgi | 290 |
| M. Ş. E. (Memduh Şevket Esendal) | 291 |
| Feminist | 291 |
| Toplu Bilgi | 294 |

| | |
|---|------------|
| PEYAMÎ SAFA | 295 |
| 9-uncu Hariciye Koğuşu | 295 |
| Toplu Bilgi | 297 |
| NURULLAH ATAÇ | 298 |
| Yeni Şiir | 298 |
| Toplu Bilgi | 300 |
| ATATÜRK | 301 |
| I. Harf İnkılabı | 301 |
| II. Türk Köylüsü | 301 |
| III. Medeniyet Yolu | 302 |
| Toplu Bilgi | 303 |
| II. — Cumhuriyet Devri Edebiyatı | 305 |
| KEMALETTİN KAMU | 307 |
| Gurbet | 307 |
| AHMET KUTSİ TECER | 307 |
| Ölü | 307 |
| AHMET HAMDÎ TANPINAR | 308 |
| Bursa'da Zaman | 308 |
| CAHİT SITKI TARANCI | 309 |
| Otuz Beş Yaş Şiiri | 309 |
| FÂZİL HÜSNÜ DAĞLARCA | 310 |
| I. Geçen Şey | 310 |
| II. Üç Şehitler Destanı | 311 |
| ORHAN VELİ KANIK | 311 |
| I. Kitâbe-i Seng-i Mezar | 311 |
| II. Vazgeçemediğim | 312 |
| OKTAY RİFAT | 312 |
| Ağıt | 312 |
| MELİH CEVDET ANDAY | 313 |
| Rahatı Kaçan Ağaç | 313 |
| SAİT FAİK | 313 |
| Ermeni Balıkçı İle Topal Martı | 313 |
| Türk Edebiyatına Toplu Bakış | 317 |
| Sözlük | 329 |

Altlarında
«dil, düşünce, tür ve şekil üzerinde çalışmalar»
bulunmayan metinler
«serbest okuma parçaları» dır.

KİTAPTA KULLANILAN İMLÂ ÖZELLİKLERİ

1 — Metinlerin içindeki Arapça ve Farsça kelimeler kendi dillerindeki söylenişleriyle yazılmış, bunların bugünkü söyleyişimize ve imlâımıza uygun şekilleri, kitabın sonundaki sözlükte parantez içinde ayrıca gösterilmiştir:

Sebeb (sebeb), *mevc* (mevç), *med* (met); *mübbhem* (müphem), *mechûl* (meçhul), *mikdâr* (miktar), *nisbet* (nispet); *acz* (aciz), *katl* (katil); *hürriyyet* (hürriyet), *emniyyet* (emniyet), *mahabbet* (muhabbet), *hisâb* (hesap), v.s...

2 — Eski metinlerin ve aruz vezniyle yazılmış şiirlerin içlerindeki Arapça ve Farsça kelimelerde, uzun okunması gereken sesli harflerin üzerlerine birer uzatma işareti (^) konmuş, bu kelimelerin bugünkü imlâımıza uygun şekilleri sözlükte parantez içinde ayrıca gösterilmiştir:

Avâm (avam), *şive* (şive), *sûret* (suret), v.s...

3 — Arapça kelimelerdeki «hemze» ve «ayın» sesleri, lüzum görüldükçe (') işaretiyle gösterilmiş, bu kelimelerin de bugünkü söyleyişimize ve imlâımıza uygun şekilleri sözlükte parantez içinde ayrıca gösterilmiştir:

Ye's (yeis), *cüz'i* (cüzî), *hey'et* (heyet); *fa'al* (faal), *vak'a* (vaka), *vüs'at* (vüsât) *şu'le* (şule), v.s...

4 — Fars dilinin kuralıyla yapılan isim ve sıfat takımlarında birinci kelimelerin sonlarına getirilen *i*(i), *yi*(yî) ekleri, bu kelimelerden birer küçük çizgi ile ayrılarak yazılmıştır:

Âb-ı hayât [=hayat suyu], *mevsim-i bahâr* [=bahar mevsimi], *mâh-ı nev* [=yeni ay], *dil-i zâr* [=inliyen gönül]; *bû-yi gül* [=gül kokusu]; *rû-yi şiyâh* [=kara yüz], *cefâ-yî yâr* [=sevgilinin cefası], v.s...

5 — Arap dilinin kuralıyla yapılan isim ve sıfat takımlarında, ikinci kelimelerin başlarındaki tarif harfleri iki çizgi arasında yazılmıştır:

Dâr-ül-fünûn, *sultân-üş-şuarâ*, *Tâc-üt-tevârih*, *Keşf-üz-zünûn*, *beyn-el-milel*, *kabl-et-târih*, *taht-es-sıfır*, v.s...

6 — Farsça bileşik kelimeleri meydana getiren iki kelimenin arasına birer çizgi konmuştur:

Seng-dil [=taş yürekli], *nim-zinde* [=yarı diri], *gül-âb* [=gül suyu], *bâzû-bend* [=kol bağı], *tebrîk-nâme*, *mey-hâne*, v.s...

7 — «Ve» anlamına gelen Farsça *ü*(u), *vü* bağlacı ayrı olarak yazılmıştır:

Gül ü bülbül, *lûtf u kerem*, *cefâ vü cevâ*, v.s...